

ATLANTSAMMENSLOTNINGEN
– forum for sikkerhedspolitik

Atlant Brief

Undtagelsestilstand og statslig nødret - coronavirus har ikke sat Folketinget ud af kraft

Lars Bangert Struwe (ansvh.red.) og Niels-Ole Mannerup

April 2020

Indholdsfortegnelse

Coronavirussen har medført, at Folketinget på foranledning af regeringen har iværksat en række hastelove. Når medierne - og ikke mindst de sociale medier - skal beskrive retstilstanden i Danmark, tales der ofte om nødlove. Det er imidlertid ikke et begreb, der arbejdes med i dansk lovgivning. Ser man nærmere på begrebet nødret i Danmark, må man nå frem til flg.:

- Nødret er som så ikke hjemlet i dansk statsforfatningsret.
- I Danmark er vi upræcise i vores ordforråd - især ved omtalen af undtagelsestilstand og nødret.

I et forsøg på at komme covid-19-krisen til livs er der i Danmark indført ny lovgivning. Den nye lovgivning omtales som hastelovene. Disse love er dog ikke nødlove ud fra en statsforfatningsretlig betragtning. Derudover gælder det, at der ifølge dansk statsforfatningsret ikke hjemmel til indførelse af undtagelsestilstand. Endvidere er der ikke tradition for indførelse af indgreb à la undtagelsestilstand.

Indholdsfortegnelse

- Indledning: Covid-19-krisen har ikke sat det danske demokrati ud af kraft **1**
- Undtagelsestilstand - juridisk definition, menneskelig frihedsfølelse og indskrænkninger i borgernes hverdag **2**
- Manglende skræddersyet juridisk definition på undtagelsestilstand kan føre til alternativ menneskelig forståelse af retstilstand - især ved sammenligning med udenlandske referencer **3**
- Tidligere udfordringer af borgernes rettigheder og friheder **6**
- Covid-19-krisen kræver ny lovgivning **8**
- Epidemiloven **15**
- Undtagelsestilstand i juridisk forstand - en sondring mellem civil og militær undtagelsestilstand **16**
- Regeringen lukker Danmark ned **18**
- Dansk statsforfatningsret og muligheden for undtagelsestilstand **20**
- Særlige forhold og relationer mellem grundloven og anden lovgivning **23**
- Statslig nødret som fortolkningsværktøj **24**
- Konklusion **26**
- Billedkreditering **27**
- Kildehenvisninger **28**
- Om forfatterne

Indledning: Covid-19-krisen har ikke sat det danske demokrati ud af kraft

- 1 -

Covid-19-krisen har medført, at Folketinget på foranledning af regeringen har vedtaget en række hastelove. I medier helt generelt og på de sociale medier i særdeleshed har man kunnet se begrebet nødlove anvendt om disse tiltag. [1] Spørgsmålet er dog, hvorvidt vi befinder os i en situation, hvor Danmark styres ved nødlove?; og hvad er nødlove og nødret egentlig for en størrelse?

Dette Atlant Brief viser, at vi i Danmark i form af Folketinget har et folkevalgt folkestyre, der er intakt, og som fungerer. Derfor er vi langt fra nødlove. Atlant Briefet viser imidlertid også, at jura og menneskelig opfattelse af hverdagen ikke altid er det samme.

Undtagelsestilstand - juridisk definition, menneskelig frihedsfølelse og indskrænkninger i borgernes hverdag

- 2 -

Under covid-19-krisen har man kunnet opleve, at borgere har givet udtryk for, at regeringen har indført undtagelsestilstand i Danmark. Det er således, man kan føle effekten af hastelovene vedtaget af Folketinget; men hvad er egentlig undtagelsestilstand? Er der en klar juridisk definition, som gør det muligt at vurdere, om der i Danmark er indført undtagelsestilstand? Det skal undersøges nærmere.

Undtagelsestilstand har som juridisk begreb sin rod i romerretten. Dér var undtagelsestilstand kendt som *justitium*, hvor bl.a. domstolene blev sat ud af kraft. [2] Sådan er det ikke i Danmark. At Danmarks Domstole har besluttet at nedprioritere retssager på grund af covid-19-krisen er ikke det samme som, at domstolene er sat ud af kraft. [3] Sagskritiske områder vil fortsat blive behandlet ved domstolene. Således vil grundlovsforhør blive gennemført, som det er foreskrevet i grundlovens § 71, stk. 3. Derudover er sager om fristforlængelse i øvrigt i forvejen en mulighed, jf. retsplejelovens nærmere bestemmelser herom [4], uanset hastelovene på grund af covid-19-krisen.

FAKTABOKS 1

Romerretten er den ret (eller rettere retsopfattelse og -anvendelse), der gjaldt i Romerriket, og som siden skulle spille en afgørende rolle for udviklingen af europæisk ret, hvorunder også dansk ret hører. [5]

Manglende skræddersyet juridisk definition på undtagelsestilstand kan føre til alternativ menneskelig forståelse af retstilstand - især ved sammenligning med udenlandske referencer

- 3 -

I dansk lovgivning og i dansk ret som sådan eksisterer der ikke en skræddersyet definition af, hvad undtagelsestilstand er. Derfor ses det, at man uden for juridiske kredse læner sig op ad begreber, man mener, man kender - begreber, der kan have rod i udlandet. Dét gælder bl.a. begrebet State of Emergency, der ofte oversættes til netop undtagelsestilstand. Rettelig burde undtagelsestilstand jo komme af begrebet State of Exception. [6]

Begrebet State of Emergency anvendes i den engelsksprogede verden ofte i forbindelse med krisehåndtering. Det gør, at man i forhold til det danske sprog kan opfatte State of Emergency som et negativt-ladet ord - især ved oversættelsen til undtagelsestilstand. I stedet burde man se begrebet mere overordnet som en tilstand, der i forhold til normaltilstanden kræver særlig handling - handling, der måske ikke ville være tilladt efter gældende lovgivning, men som vil være nødvendig for at beskytte noget vigtigere end ellers hjemlet. For sammenligningens skyld kunne man her henvise til, hvad der foregår i en skadestue (eller akutmodtagelse) - på engelsk Emergency Room - hvor særlige medicinske handlinger er påkrævet for at bringe en patient på fode igen.

Snakken om udgangsforbud har også bragt en vis forvirring med sig, som kunne lede til opfattelsen af undtagelsestilstand - f.eks., hvis man sammenholder med situationen i Frankrig, hvor præsident Emmanuel Macron med hjemmel i den franske forfatnings artikel 16 [7] har gjort det muligt for de lokale myndigheder at indføre udgangsforbud (på fransk couvre feu). [8]

Manglende skræddersyet juridisk definition på undtagelsestilstand kan føre til alternativ menneskelig forståelse af retstilstand - især ved sammenligning med udenlandske referencer

- 4 -

I Danmark kom snakken om udgangsforbud for alvor kom på banen den 23. marts 2020. Det skete, da der blev afholdt pressemøde i Statsministeriet. Under pressemødet spurgte journalist Jens Ringberg, Danmarks Radio, nærmere ind til netop udgangsforbudsproblematikken:

»Din sundhedsminister [sundheds- og ældreminister Magnus Heunicke, red.] har lige sagt, at vi skal gøre alt, hvad vi kan. Og man kan jo egentlig spørge, gør Danmark det? Der er i hvert fald lande, der går videre, end vi gør. Som du selv sagde for lidt siden, så er vi ikke nået til et udgangsforbud endnu. Mit spørgsmål til dig som statsminister det er: Hvorfor er vi egentlig ikke det? Hvorfor er der andre lande, der går hurtigere frem end os? Og hvor hurtigt kan vi komme dertil, som du ser det?« [9]

Statsminister Mette Frederiksen afviste ikke muligheden for at indføre udgangsforbud, idet hun gav udtryk for,

»...at der kan være behov for yderligere initiativer.« [10]

Ser man på den historiske brug af udgangsforbud i Danmark, skal man tilbage til 2. Verdenskrig, hvor udgangsforbud - dengang benævnt spærretid - blev anvendt i forbindelse med den tyske besættelsesmagts indførelse af militær undtagelsestilstand under folkestrejken i 1944.

Manglende skræddersyet juridisk definition på undtagelsestilstand kan føre til alternativ menneskelig forståelse af retstilstand - især ved sammenligning med udenlandske referencer

- 5 -

Følelsen af undtagelsestilstand har mange taget til sig - måske fordi man hører det sagt, hvor det står uimodsagt hen. F.eks. afviste statsminister Mette Frederiksen under pressemødet den 6. april 2020 ikke journalist Henrik Qvortrups opfattelse af, at vi befinder os i

»...et samfund i undtagelsestilstand.« [11]

Det er, med andre ord, udfordrende for den overordnede forståelse af tiltag, når der anvendes ordvalg, der uvilkårligt leder til tanken om særdeles indgribende begrænsninger i den personlige frihed - om ikke andet så pegende i retning af undtagelsestilstand. Omvendt er det måske bare sådan, at det ikke kan være meget anderledes, når man skal forsøge at anskueliggøre politik og jura i (nationale) krisetider i en mere menneskelig forståelsesramme. Er det tilfældet, må kravet til ordvalg og definition samt klare udmeldinger være så meget desto større for derved at undgå misforståelser, som aldrig har været hensigten.

Tidligere udfordringer af borgernes rettigheder og friheder

- 6 -

Borgernes rettigheder og friheder er i et historisk perspektiv blevet udfordret; og netop nu udfordres de rettigheder og friheder, der betegnes som grundlovens frihedsrettigheder, igen.

Danmark er tidligere blevet regeret efter midlertidige love - kendt som de provisoriske love. De provisoriske love havde deres primære levetid i perioden 1885-1894, hvor konseilspræsident J.B.S.Estrup regerede ved hjælp af midlertidige finanslove. I denne periode blev 1866-grundloven udfordret.

Senere blev grundloven udfordret under 2. Verdenskrig. Det skete, da den tyske besættelsesmagt - efter samarbejdspolitikken ophør den 29. august 1943 - flere gange indførte militær undtagelsestilstand. Selvom samarbejdspolitikken var ophørt, bestod den danske statsforfatningsret dog stadig.

I dag er spørgsmålet, om grundloven på grund af covid-19-krisen atter er blevet udfordret [se endvidere side 19, hvor der ses nærmere på betydningen af grundlovens 23 og betydningen af foreløbige love].

Den konservative godsejer J.B.S.Estrup, der var konseilspræsident - d.v.s. statsminister - i perioden 1875-1894. Det var under ham, Danmark blev ledet ved anvendelse af de provisoriske love.

Tidligere udfordringer af borgernes rettigheder og friheder

- 7 -

Regeringen har i kampen for at undgå smittespredning af coronavirus besluttet sig for initiativer indebærende ændringer i bl.a. lov om foranstaltninger mod smitsomme og andre overførbare sygdomme (herefter epidemiloven). [12]

I forhold til grundloven blev en eventuel indskrænkning i grundlovens §§ 71, 72 og 79 vurderet. Særligt ved vurderingen af grundlovens § 79 stod det klart, at epidemilovens indgreb ville blive fastsat af hensyn til at beskytte et vægtigt hensyn til den offentlige sundhed. Dette er sket i fuld offentlighed og med respekt af dansk statsforfatningsret. Radikale Venstre og Enhedslisten har efterfølgende brudt borgfreden, idet de ikke vil acceptere ethvert tiltag under påskud af løsningen af en national krise. [13]

FAKTABOKS 2

Grundloven i uddrag

§ 79. Borgerne har ret til uden forudgående tilladelse at samle sig ubevæbnede. Offentlige forsamlinger har politiet ret til at overvære. Forsamlinger under åben himmel kan forbydes, når der af dem kan befrygtes fare for den offentlige fred. [14]

Covid-19-krisen kræver ny lovgivning

- 8 -

Da udbredelsen af coronavirus for alvor fik tag i Danmark, blev sundhedsstrategien, at alle - jf. direktør Søren Brostrøm, Sundhedsstyrelsen - skulle betragtes som mulige smittebærere. [15] Eftersom muligheden for at blive smittet vil være størst, når mennesker er sammen, valgte regeringen den 11. marts 2020 at tage initiativer til at begrænse covid-19-krisen og dens udvikling i Danmark. Regeringen tog derfor konkrete tiltag - bl.a. hjemsendelse af skoleelever og offentligt ansatte. [16] Samtidig blev private arbejdsgivere opfordret til at sikre, at privatansatte skulle arbejde hjemme; afspadsere; afvikle ferie el.lign. Endelig skulle anvendelsen af offentlig trafik og retten til at forsamles begrænses. [17] Især begrænsningerne i retten til at forsamles blev af kritikere set som en alvorlig indskrænkning af de grundlovssikrede frihedsrettigheder. Kritikerne rummer repræsentanter fra den juridiske verden, medieerne og privatpersoner, som trods deres forskellige baggrund alle ser indskrænkningerne som en de facto-indførelse af national undtagelsestilstand.

FAKTABOKS 3

De facto-begrebet udlægges som i virkeligheden eller i praksis. Begrebet er modsætningen til de jure, der udlægges som ved lov. I forholdet mellem grundloven og undtagelsestilstand gælder, at der hverken er en de jure-ret eller en de facto-ret. Derudover skal bemærkes, at undtagelsestilstand ikke er en del af dansk statsforfatningsret.

Covid-19-krisen kræver ny lovgivning

- 9 -

Blandt de kritiske røster kan nævnes professor ved Københavns Universitet, ph.d. Ole Wæver, der i en artikel i Information nævner undtagelsestilstand [18]; ansvarshavende redaktør ved Jydske Vestkysten Peter Orry taler i en leder om undtagelsestilstand [19]; journalist ved videnskab.dk Frederik Guy Hoff Sonne nævner i en artikel på videnskab.dk undtagelsestilstand [20]; mens journalisten, forfatteren og debattøren Anne Sofie Allarp, der tillige er jurist, på sin private, men dog offentlige profil på facebook.com taler om undtagelsestilstand [21] og isolationsfængsel. [22] Dette skyldes efter al sandsynlighed den almindelige menneskelige opfattelse af, hvad det vil sige at opleve begrænsninger i levevis sammenlignet med de lovgivningsmæssige muligheder, lande omkring Danmark har mulighed for at gøre brug af.

FAKTABOKS 4

Eksempler på undtagelseslovgivning i Frankrig, Spanien og Tyskland

I Frankrig er der mulighed for at indføre egentlig undtagelsestilstand. Dette følger af den franske forfatnings artikel 16. [23] Det samme er der mulighed for i Spanien, selv om det ikke er sket, idet der p.t. arbejdes med alarmtilstand, som i Spanien er en mildere grad af undtagelsestilstand, jf. den spanske forfatnings artikel 116, sammenholdt med særlig lovgivning på sundhedsområdet. [24] I Tyskland regeres der ved anvendelse af nødret. Eftersom det tyske lovsystem ikke er det mest enkle at forstå, vil det lægge uden for dette Atlant Briefs rammer at gå i detaljer dermed. Det kan dog nævnes, at der i Tyskland pågår diskussion om indskrænkningerne i de tyske borgeres frihedsrettigheder, hvor den tyske forbundsforfatning og epidemilov er ganske centrale. [25]

Covid-19-krisen kræver ny lovgivning

- 10 -

En mere juridisk funderet kritisk røst findes hos advokat Rasmus Paludan. Advokat Rasmus Paludan - repræsenterende Frihedens Stemme - udfordrede den 17. marts 2020 statsminister Mette Frederiksen om indskrænkningerne i de grundlovssikrede frihedsrettigheder. Som repræsentant for pressen tog advokat Rasmus Paludan udgangspunkt i grundlovens § 79, som er

»... grundlæggende og, og ikke fravigelig, så jeg tænker, hvad har statsministeren gjort sig af tanker omkring, altså, der, det er jo svært ikke at sige, det her er et grundlovsbrud, når man ikke må samles mere end ti mennesker. Har, havde det været utilstrækkeligt at sige til danskerne: Vi kan ikke forbyde det, fordi det tillader Grundloven ikke, men vi ønsker, at I viser sådan et samfundssind, hvad vi ved, I gør, at, at I bare lader være med at forsamle jer mere end ti mennesker.« [26]

Statsminister Mette Frederiksen svarede, at lovbestemmelsen om maksimalt 10 personer ikke er gældende i forhold til indholdet af grundlovens § 79. Hun blev efterfølgende suppleret af rigspolitichef Thorkild Fogde, som dog påpegede, at der, som det gælder

»... med de europæiske menneskerettigheder, at der er mulighed for at gøre undtagelser, gøre fravigelser, når nationale hensyn til folkesundhed og andre ting tilsiger det. Epidemilovgivningen i Danmark har en lang historie bagud og hviler på det grundlæggende princip, at hensynet til befolkningens sundhed vejer så tungt, at det kan blive nødvendigt, hvis vi står i en situation, som den vi står i nu, at afveje de her hensyn over for hinanden. Så på den måde er der jo en lovligt vedtaget lov i Folketinget i overensstemmelse med landets Grundlov og med en hjemmel til at tage de her beslutninger.« [27]

Når man opsummerer disse betragtninger, må man nå frem til, at der med hastelovgivningen indført som følge af covid-19-krisen ud fra en juridisk betragtning ikke er indført begrænsninger i borgernes ret til at samle sig for derved at give sine meninger tilkende - eventuelt i form af en reel demonstration. Måden at samles på skal blot følge de særlige retningslinier til fordel for folkesundheden.

Covid-19-krisen kræver ny lovgivning

- 11 -

En mere indgående juridisk diskussion af grundlovens § 79 i forhold til covid-19-krisen vil være interessant at føre. Det vil dog føre for vidt i forhold til formålet med dette Atlant Brief at tage denne diskussion her. Bl.a. ville det medføre en drøftelse af, hvad der nærmere skal lægges i fortolkningen af grundlovens § 79, tredje punktum in fine, om muligheden for at forbyde retten til at samle sig begrundet i fare for den offentlige fred, hvor den offentlige fred vil være at sammenholde med beskyttelse af folkesundheden. [28][29]

Regeringen, ministerier, sundhedsmyndighederne, Danske Regioner og Kommunernes Landsforening, arbejdsgiver-, lønmodtager- og erhvervsorganisationer m.fl. har siden covid-19-krisens begyndelse med jævne mellemrum afholdt pressemøder, der er blevet live transmitteret via de landsdækkende medier. Her ses direktør Søren Brostrøm, Sundhedsstyrelsen; sundheds- og ældreminister Magus Heunicke; statsminister Mette Frederiksen; rigspolitichef Thorkild Fogde; og direktør Erik Brøgger Rasmussen, Udenrigsministeriets borgerservice.

Covid-19-krisen kræver ny lovgivning

- 12 -

Regeringen har ikke egenhændigt - med eller uden lovhjemmel - eller gennem vedtagen lovgivning indført undtagelsestilstand i Danmark; men hvordan er de juridiske muligheder for at indføre undtagelsestilstand eller en dermed sammenlignelig tilstand i Danmark? Juridisk er der ikke hjemmel til at indføre undtagelsestilstand i Danmark. Begrebet undtagelsestilstand fremgår fx ikke af grundloven eller af særlov. Dette er tidligere slået fast ud fra en juridisk betragtning. Det skete, da Forsvarsudvalget arbejdende under Folketinget den 18. november 2015 forespurgte justitsminister Søren Pind om hans holdning til Kristeligt Dagblads artikel af samme dato med titlen "Danmark er uden undtagelsestilstand ved terror" [30] angående Danmarks manglende lovgivning for undtagelsestilstand, ligesom Forsvarsudvalget forespurgte justitsminister Søren Pind om, hvad han ville gøre for at rette op på den manglende lovgivning for undtagelsestilstand, som Forsvarsudvalget således fandt nødvendig for opretholdelsen af Danmarks sikkerhed. [31]

I artiklen i Kristeligt Dagblad tilkendegav professor ved Københavns Universitet, ph.d. Jens Elo Rytter, at Danmark ikke har

»...et sammenhængende undtagelsestilstandsregime som det franske. Det nærmeste, vi kommer, er forsvarslovens paragraf 17. Efter den kan man i tilfælde af krig og lignende forhold aflytte folks kommunikation uden dommerkendelse...Når det kommer til andre indgreb i de almindelige frihedsrettigheder, findes der hverken i Grundloven eller i anden lovgivning regler for en national undtagelsestilstand. Det eneste, vi har i Danmark, er et uskrevet princip om nødret. Man kan komme i en helt ekstraordinær situation, hvor man kan overtræde loven, uden at det er strafbart. Vi taler her ikke om, at digerne i Sønderjylland er gået over sine bredder, vi taler om en meget alvorlig situation, hvor landet virkelig kommer i fare. Der antager man i den juridiske litteratur, at man kan suspendere nogle af de almindelige rettigheder, hvis det er strengt nødvendigt. Men det er enormt fluffy, og det er ikke noget, der har været praktiseret som i Frankrig...« [32]

Covid-19-krisen kræver ny lovgivning

- 13 -

Forsvarsudvalgets forespørgsel skulle ses som et forsvar for muligheden for at kunne anvende undtagelsestilstand som krisestyringsværktøj i forbindelse med terroranslag i Danmark. [33]

Den 16. december 2015 tilkendegav justitsminister Søren Pind i sit svar til Forsvarsudvalget, at der inden for Justitsministeriets ansvarsområde ikke findes bestemmelser,

»... der giver adgang til at indføre undtagelsestilstand som beskrevet i den nævnte artikel og derved mere generelt sætte en række almindelige retsprincipper ud af kraft. I retsplejelovens regler om straffeprocessuelle tvangsindgreb er der imidlertid taget højde for, at politiet i visse tilfælde kan have behov for at iværksætte indgreb med meget kort varsel. Indgreb som f.eks. ransagning, beslaglæggelse, edition og indgreb i meddelelshemmeligheden kan således iværksættes uden en forudgående retskendelse i tilfælde, hvor indgrebets øjemed ellers ville forspildes. Det bemærkes derudover, at det er bredt antaget, at der gælder et almindeligt nødretsprincip, som efter omstændighederne vil kunne bruges til at iværksætte ekstraordinære efterforskningsindgreb - f.eks. i tilfælde af en forestående terrorhændelse...«. [34]

I fortsættelse af justitsminister Søren Pinds besvarelse af Forsvarsudvalgets specifikke spørgsmål til muligheden - eller manglen på samme - for at indføre undtagelsestilstand i Danmark skal man således have for øje, at der i dansk lovgivning allerede eksisterer ganske mange begrænsninger i borgernes grundlovssikrede frihedsrettigheder. Dette følger bl.a. af den tidligere (og nuværende) epidemilov, forsvarsloven og politiloven samt ordensbekendtgørelsen. Således er f.eks. nedlukning af skoler hjemlet i epidemiloven.

Derudover er det vigtigt at slå fast, at dansk lovgivning ikke er sat ud af kraft. Statsadministrationen og domstolene fungerer, selv om der qua hastelovgivningen er indført faktuelle begrænsninger i den daglige administration, ligesom Danmarks Domstole har nedprioriteret behandlingen af visse sager anlagt ved domstolene. Magtens tredeling, jf. grundlovens § 3, er således intakt, hvorved det danske demokrati i alle sine afskygninger fortsat består.

Covid-19-krisen kræver ny lovgivning

- 14 -

Opfattelsen, at undtagelsestilstand har været gældende qua politiets handlevis, har tidligere hersket i dansk politik. Således forespurgte Line Barfod, MF, ved § 20-spørgsmål S 4004 af den 3. april 2007 justitsminister Lene Espersen, om det kunne blive oplyst,

»... hvor stort et område på Nørrebro der var sat i undtagelsestilstand i forbindelse med rydning og nedrivning af Ungdomshuset, samt hvor længe det stod på?« [35]

Line Barfod, der selv er jurist, antog dermed, at der var indført undtagelsestilstand i forbindelse med løsningen af en konkret politiopgave. Det fulgte implicit af justitsminister Lene Espersens besvarelse af § 20-spørgsmålet, jf. besvarelsen af Line Barfods § 20-spørgsmål S 4005 [36], at der ikke var indført undtagelsestilstand, og at løsningen af den konkrete politiopgave alene fandt sted i overensstemmelse med og på baggrund af politilovens nærmere bestemmelser, jf. politilovens § 4. [37]

Juridisk og politisk blev det slået fast, at der ikke var undtagelsestilstand i København, da Ungdomshuset blev ryddet, selv om scenerne kunne minde om borgerkrig.

Epidemiloven

- 15 -

Epidemiloven er i dag på alles læber, men loven er ikke en nymodens opfindelse. Således har epidemiloven sine rødder tilbage til 1915 [38], hvor loven omhandlede foranstaltninger mod smitsomme sygdommes udbredelse. Siden er epidemiloven, som den kendes i dag, kommet til og ændret flere gange. Nutidens epidemilov bygger i sine grundprincipper på ældre erfaringer fra f.eks. den spanske syge i 1918 (i øvrigt med samme serotype som svineinfluenzaen i 2009 (H1N1)). Epidemiloven baserer sig dog på erfaringer, der går endnu længere tilbage i tiden. I perioden 1709-1710 indførte man f.eks. karantænestationer, der skulle sikre Danmark mod pest. [39] Staten havde dengang en klar forståelse for behovet for isolation og karantæne - begreber, der går igen i nutidens epidemilovgivning.

Epidemiloven er - som 1915-loven i bund og grund foreskriver det - myndighedernes værktøj til forebyggelse af spredning af alvorligt smitsomme sygdomme. Disse sygdomme fremgår af to lister, hvor liste A er de alment farlige sygdomme med stor smitterisiko og stor dødelighed, mens liste B er de øvrige smitsomme sygdomme. Liste A indeholder kopper, SARS, viral hæmorrhagisk feber som f.eks. ebola samt pest, mens liste B indeholder kolera, polio og influenza m.fl.

Stue på Marinehospitalet i København under den spanske syge.

Undtagelsestilstand i juridisk forstand - en sondring mellem civil og militær undtagelsestilstand

- 16 -

Undtagelsestilstand, der som juridisk begreb har sit udspring i romerretten [se side 2], er en retslig tilstand, hvor gældende lovgivning, rettigheder og forpligtelser kan sættes ud af kraft.

Som udgangspunkt skelnes der mellem to typer af undtagelsestilstand:

- Civil undtagelsestilstand, hvor magten er hos den nationale regering.
- Militær undtagelsestilstand, hvor magten er ved en militærperson - som oftest et lands militære øverstkommanderende - eller en gruppe af militærpersoner, idet man da som oftest vil betegne denne gruppe som en militærjunta. En militærjunta kommer sædvanligvis til magten på baggrund af et militærkup.

Militær undtagelsestilstand kan, jf. ovenfor, være et nationalt anliggende, men det kan også følge af en okkupation. Sidstnævnte følger af Haager Landkrisreglementets artikel 42-56. [40]

Det kan her bemærkes, at da Tyskland i 1940 besatte Danmark, blev følgen ikke, at Danmark og Tyskland - trods træfningerne på Amalienborg Slotsplads og i Sønderjylland, hvorved 16 danske officerer, befalingsmænd og menige faldt i kamp mod den tyske invasionsstyrke - formelt kom i krig. I stedet for formel krig blev der etableret en samarbejdspolitik, hvor de ledende danske partier (Socialdemokratiet, Radikale Venstre, Det konservative Folkeparti og Venstre) samarbejdede med besættelsesmagten. Dette gjorde, at den tyske besættelsesmagt ikke kunne lægge Haager Landkrisreglementet juridisk til grund for indførelsen af undtagelsestilstand i 1943, selv om det fejlagtigt kom til at fremstå sådan i den danske oversættelse. Den tyske passus

»...im Sinne...«

kan således ikke udlægges som den danske passus

»...i Henhold til...«.

Undtagelsestilstand i juridisk forstand - en sondring mellem civil og militær undtagelsestilstand

- 17 -

I perioden 1943-1944 blev der to gange indført reel undtagelsestilstand i Danmark. Det skete i forbindelse med augustoprøret i 1943 samt i forbindelse med folkestrejken i 1944. I 1944 blev der tillige erklæret politimæssig undtagelsestilstand. Det skete den 19. september 1944, da politiet blev opløst. Herefter forestod besættelsesmagten sammen med det nyoprettede HIPO-korps løsningen af de politimæssige opgaver.

København, den 29. August 1943. København, den 29. August 1943

Bekanntmachung!

Die jüngsten Ereignisse haben gezeigt, dass die dänischen Behörden nicht mehr in der Lage sind, Ruhe und Ordnung in ESBJERG' aufrechtzuerhalten. Die von feindlichen Agenten angezettelten Unruhen richten sich unmittelbar gegen die deutsche Wehrmacht. Ich erkläre daher im Sinne der Artikel 42-56 der Haager Landkriegsordnung den

militärischen Ausnahmezustand für Dänemark

Mit sofortiger Wirkung ordne ich an:

1. Die Beamten und Angestellten der öffentlichen Behörden haben ihre Dienstgeschäfte loyal weiterzuführen. Sie haben den Weisungen der eingesetzten deutschen Aufsichtspersonen Folge zu leisten.
2. Zusammenrottungen — Ansammlungen von mehr als 5 Personen — in der Öffentlichkeit sind verboten, desgleichen alle Versammlungen, auch die nicht öffentlichen.
3. Die Polizeistunde wird auf Eintritt der Dunkelheit festgesetzt. Mit diesem Zeitpunkt ist auch jeder Verkehr auf der Strasse untersagt.
4. Jeder zivile Nachrichtenverkehr ist vorläufig verboten.
5. Jeder Streik ist verboten. Aufhetzung zum Streik zum Nachteil der deutschen Wehrmacht ist Feindbegünstigung und wird in der Regel mit dem Tode bestraft. Zuwiderhandlungen gegen vorstehende Bestimmungen werden von den deutschen Standgerichten abgeurteilt. Gegen Gewaltanwendung, Zusammenrottungen u.s.w. wird rücksichtslos von der Waffe Gebrauch gemacht. Jedem Einwohner Dänemarks, der sich den auf völkerrechtlicher Grundlage beruhenden Kriegsordnungen fügt, wird Unversehrtheit der Person und des Eigentums im Rahmen der Gesetze zugesichert.

Der Befehlshaber der deutschen Truppen in Dänemark.

Bekendtgørelse!

De sidste Begivenheder har vist, at den danske Regering ikke mere er i Stand til at opretholde Ro og Orden i ESBJERG. — De af fjendtlige Agenter fremkaldte Uroligheder retter sig umiddelbart mod den tyske Væremagt. Jeg proklamerer derfor i Henhold til Artiklerne 42—56 i Haager Landkrigsordningen den

militære Undtagelsestilstand i Danmark

Med øjeblikkelig Varsel anordner jeg følgende:

1. Embedsmænd og Funktionærer ved de offentlige Myndigheder og Institutioner skal loyalt fortsætte med at opfylde deres Embedsforpligtelser. De skal efterkomme de Anvisninger, som bliver givet af de indsatte tyske Opsynsmænd.
2. Sammenstillinger og Ansamlinger af flere end 5 Personer paa Gaden og paa offentlige Steder er forbudt, ligesaa er alle Forsamlinger, ogsaa de ikke offentlige, forbudt.
3. Lukketiden fastsættes til Mørkets Frembrud. Fra dette Tidspunkt er ogsaa enhver Trafik paa Gaden forbudt.
4. Enhver Afbenyttelse af Post, Telegraf og Telefon er indtil videre forbudt.
5. Enhver Strejke er forbudt. Opfordring til Strejke til Skade for den tyske Væremagt fremmer Fjenden og straffes i Reglen med Døden.

Overtrædelser af foranstaaende Bestemmelser vil blive straffet ved de tyske Standretter. Mod Voldshandlinger, Sammenstillingen osv. vil der hensynsløst blive gjort Brug af Vaaben. Enhver Borger i Danmark, som efterkommer denne paa folkeretligt Grundlag hvilende Krigslov, tilsikres Personens og Ejendommens Urothed i H. t. Lovene.

Den Øverstbefalende for de tyske Tropper i Danmark.

Regeringen lukker Danmark ned

- 18 -

Covid-19-krisen er en dobbeltkrise. Der er tale om både en sundhedskrise og en økonomisk krise. Således skal regeringen håndtere to alvorlige kriser på samme tidspunkt. I forbindelse med covid-19-krisen har regeringen indført flere økonomiske hjælpepakker, som skal støtte op om virksomheders beståen, ligesom ansattes fastholdelse til arbejdsmarkedet skal sikres. Derudover er der indført forskellige initiativer til at sikre personer på overførselsindkomst, hvis forsørgelsesgrundlag på grund af covid-19-krisen ellers kunne have været truet; og senest er der også taget initiativer til at holde hånden under det danske kulturliv.

Dansk sundhed og økonomi er truet, men hér-og-nu er den danske retstilstand ikke truet. Lige nu viser danskerne vilje til samfundssind, og samarbejde slår bredt igennem. [41]

De indskrænkninger, der er indført i f.eks. udgangs- og besøgsvirksomhed, kan føles endogså meget indskrænkende i den personlige frihed - også for en kriminel indsat til strafafsoning uanset typen af institution. Derfor ser man reaktioner, som kritiserer indgreb som værende indskrænkninger i de grundlovssikrede frihedsrettigheder. Faktum er dog, at udgangs- og besøgsvirksomhed er en mulighed og ikke en ret. Samtidig skal det understreges, at mulighederne ifølge gældende lovgivning for begrænsning i udgangs- og besøgsvirksomhed allerede inden covid-19-krisen har været hjemlet i gældende lovgivning. Mulighederne er ikke opstået på grund af covid-19-krisen. [42] Således giver udgangsbekendtgørelsen [43], jf. straffuldbyrdslovens §§ 46-49 [44], den indsatte mulighed for udgang, men der er ikke tale om en ret.

Man kunne også nævne de indskrænkninger, beboere på plejehjem og indlagte på hospitaler, hospices og lign. oplever, jf. bekendtgørelse om afspærring og besøgsrestriktioner på plejehjem og sygehuse i forbindelse med håndtering af Coronavirussygdom 2019 (COVID-19) [45]. Ja; der er tale om ændringer i forhold til de normalbilleder, man har kendt frem til i dag, men med hjemmel i epidemiloven har der fra før hastelovens vedtagelse været mulighed for afspærring og besøgsindskrænkninger.

Nedlukning er ikke et juridisk hjemlet begreb. I stedet er der tale om et politisk instrument med juridisk betydning. Faktuelt synes der dog ikke at være den store praktiske forskel på nedlukning (på engelsk lockdown eller Stay-at-Home Order, ligesom også self-isolation høres nævnt) og forbud, idet der eksempelvis kan være sanktioner forbundet med begge begreber.

Regeringen lukker Danmark ned

- 19 -

Anvendelsen af begrebet nedlukning er dermed at antage som værende et valg af større sproglig karakter og betydning end juridisk karakter og betydning i forhold til begrebet karantæne (på engelsk quarantine) for derved at gøre de politiske beslutninger mere spiselige. Således indeholder epidemiloven ikke begrebet karantæne, men derimod begrebet isolation, idet loven om karantæneforanstaltninger mod smitsomme sygdomme blev afskaffet med epidemilovens ikrafttrædelse den 1. januar 1980, jf. epidemilovens § 31, stk. 2, nr. 5.

FAKTABOKS 5

Ordet karantæne kommer af det italienske ord quarantena, som stod for de 40 dage, et skib og dets besætning og passagerer under den sorte død (d.v.s. pest-pandemien i 1300-tallet, der i øvrigt menes at have haft sit udspring i det storgeografiske område, der i dag kendes som Hubei-provinsen i Kina) skulle være isoleret, når skibet ankom til havn. [46]

Karantæne er ikke det samme som den medicinske term isolation, idet isolation hér betyder, at man som inficeret er afsondret fra alle, der er raske.

Som et kuriosum kan bemærkes, at der i dansk ret har været den såkaldte karantæneforordning af 19. juni 1831, ifølge hvilken man havde dødsstraf som strengeste sanktion, hvis man forbrød sig mod karantæneforordningen. [47]

Dansk statsforfatningsret og muligheden for undtagelsestilstand

- 20 -

Dansk statsforfatningsret indeholder ikke en de facto-ret [se side 8] til at indføre undtagelsestilstand. Undtagelsestilstand er ikke en hjemlet mulighed i grundloven. Spørgsmålet er da, hvorvidt man kan indfortolke undtagelsestilstand i grundloven, ligesom når man juridisk kan indfortolke, at kongen p.t. betyder dronning Margrethe, og at kongen (p.t. dronning Margrethe) i virkeligheden betyder regeringen, jf. grundlovens §§ 3, 12-15, 19, 21, 24 og 32. [48][49] Hertil er svaret "nej"! Undtagelsestilstand strider ganske enkelt mod den anerkendte danske retsopfattelse, jf. grundlovens ordlyd. Alligevel er der dog bestemmelser i grundloven, som giver anledning til diskussion henset til adgangen til indførelse af undtagelsestilstand. Det gælder bl.a. grundlovens § 23.

FAKTABOKS 6

Grundloven i uddrag

§ 23. I særdeles påtrængende tilfælde kan kongen, når folketinget ikke kan samles, udstede foreløbige love, der dog ikke må stride mod grundloven og altid straks efter folketingets sammentræden skal forelægges dette til godkendelse eller forkastelse.

Af grundlovens § 23 fremgår det, at regeringen (anført som kongen), når Folketinget ikke kan samles, kan udstede foreløbige love - love, der dog ikke må stride mod grundloven; love, der straks efter, at Folketinget atter kan samles, skal forelægges Folketinget til godkendelse eller forkastelse. Det var denne bestemmelse - dengang 1866-grundlovens § 25 [50] - konseilspræsident J.B.S.Estrup anvendte til indførelsen af de provisoriske love i 1800-tallet.

At regeringen har mulighed for at udstede en foreløbig lov, er ikke det samme som, at der af dén årsag er tale om muligheden for en de facto-undtagelsestilstand, selv om den foreløbige lov i sig selv kan indeholde selv tunge undtagelser i forhold til gældende lov i øvrigt.

Dansk statsforfatningsret og muligheden for undtagelsestilstand

- 21 -

I forhold til covid-19-krisen er der ikke udstedt foreløbige love. Folketinget har kunnet samles - også med de møderestriktioner, der gælder indskrænkningen i forsamlingsfriheden, jf. grundlovens § 79. Derfor har det været muligt at vedtage alle lovændringer (kendt som hastelovene) i forhold til covid-19-krisen - en lovbehandling, der har fulgt lovgivningsprocessen, som den er beskrevet i grundloven, jf. grundlovens § 41.

Ved hastelovgivningen som en direkte konsekvens af covid-19-krisen blev Folketinget anmodet om, at behandlingsproceduren for lovforslag skulle fraviges på grund af sagens hastende karakter, jf. f.eks. ved fremsættelsen af lovforslag L 133 (lovforslag om ændring af lov om foranstaltninger mod smitsomme og andre overførbare sygdomme (Udvidelse af foranstaltninger til at forebygge og inddæmme smitte samt sikring af kapacitetsmæssige ressourcer m.v.)). Dette skete ved sundheds- og ældreminister Magnus Heunickes fremsættelsestale af lovforslaget:

»På grund af den ekstraordinære situation, hvor de alvorlige konsekvenser af spredningen af COVID-19 i det danske samfund skal inddæmmes og afbødes hurtigst muligt, er der behov for, at lovforslaget hastebehandles. Det forudsætter en række dispensationer fra reglerne i Folketingets forretningsorden.

Lovforslagets hastende karakter er også årsagen til, at lovforslaget ikke har været sendt i høring, og at det ikke har været muligt at sikre vedtagelse af lovforslaget senest 4 uger før den 1. januar eller den 1. juli.

Det foreslås, at lovforslaget træder i kraft ved bekendtgørelse i Lovtidende.

Idet jeg i øvrigt henviser til lovforslaget og de ledsagende bemærkninger, skal jeg hermed anbefale lovforslaget til det Høje Tings velvillige behandling.« [51]

Dansk statsforfatningsret og muligheden for undtagelsestilstand

- 22 -

Ifølge Folketingets forretningsorden skal minimumsbehandlingstiden for et lovforslag være 30 dage. Hastebehandlingen kan dog af Folketinget tillades, hvis $\frac{3}{4}$ af de stemmende folketingsmedlemmer tilslutter sig dispensationen, og det er netop det, der har gjort sig gældende under covid-19-krisen.

Sundheds- og ældreminister Magnus Heunicke, der på grund af covid-19-krisen blev én af Danmarks mest magtfulde ministre.

Særlige forhold og relationer mellem grundloven og anden lovgivning

- 23 -

Ifølge grundlovens § 72 er boligen ukrænkelig. Det betyder meget forenklet, at politiet, der er ansvarlig for myndighedsudøvelsen i Danmark, ikke uden retskendelse (også kendt som en dommerkendelse) kan gå ind i private hjem. Foruden politiet vil også SKAT være omfattet af grundlovens § 72. Med hjemmel i epidemiloven kan sundhedsmyndighederne nu også få adgang til private hjem på de vilkår, der gælder for politiet.

Grundlovens § 72 skal læses i sammenhæng med forsvarslovens § 17, hvor der kan træffes foranstaltninger med assistance fra forsvaret, hvorved de grundlovssikrede frihedsrettigheder, jf. grundlovens § 72, kan indskrænkes. Grundlovens § 72 og forsvarslovens § 17 giver muligheder for undtagelser fra normaltilstanden, men bestemmelserne indfører ikke undtagelsestilstand i Danmark.

Sammen med grundlovens bestemmelser om ytringsfrihed, jf. grundlovens § 77, er grundlovens bestemmelser om forsamlingsfrihed, jf. grundlovens § 79, blandt de bestemmelser, der skaber den største afstand mellem på den ene side jura og juridisk fortolkning og på den anden side menneskelig og moralsk forståelse - især, hvis lovens bogstav ikke er 100% entydigt (og/eller forståeligt ud fra en almen betragtning).

Grundlovens § 79 sikrer borgerne forsamlingsfrihed (som udgangspunkt) uden indhentelse af forudgående tilladelse. Forsamlingsfrihedsbestemmelsen kan dog ikke læses uden samtidig at læse politilovens § 7, stk. 2, samt § 8, jf. § 23. Dertil kommer ordensbekendtgørelsens kapitel 2 om sikring af den offentlige orden m.v. [52]

Uden hér at gå i detaljer med de ovenfor nævnte bestemmelser må det stå klart, at de grundlovssikrede frihedsrettigheder ikke kan forstås ubegrænset, men skal forstås sådan, at man skal stå til ansvar for sine gerninger. Dette er bl.a. årsagen til, at man for så vidt angår grundlovens § 77 om ytringsfrihed rent juridisk skelner mellem formel ytringsfrihed (d.v.s. forbud mod censur); materiel ytringsfrihed (d.v.s. retten til efterfølgende mulighed for ansvarsfrihed); og reel ytringsfrihed (d.v.s. muligheden for at ytre sig).

Statslig nødret som fortolkningsværktøj

- 24 -

Mens de juridisk lærde er enige om, at undtagelsestilstand ikke er hjemlet i dansk statsforfatningsret, er de samme juridisk lærde også enige om, at der må være et værktøj, der giver regeringen mulighed for at handle imod normalbilledet...at handle med undtagelsen til normalbilledet... Værktøjet er et fortolkningsværktøj, der kan betegnes som statslig nødret.

Statslig nødret er ikke hjemlet ved lov, men der synes hér at være enighed om at kunne anvende straffelovens § 14 som målestok.

FAKTABOKS 7

Straffeloven i uddrag

§ 14. En handling, der ellers ville være strafbar, straffes ikke, når den var nødvendig til afværgelse af truende skade på person eller gods, og lovovertrædelsen måtte anses for at være af forholdsvis underordnet betydning.

Nødret efter straffelovens § 14 er at betegne som uegentlig nødret, hvilket betyder, at tilsidesættelsen sker med hjemmel i lov. Egentlig nødret betegner nødret, der ikke sker med hjemmel i lov.

Statslig nødret (d.v.s. egentlig nødret) kunne komme på tale, hvis man reelt tilsidesatte grundloven for at beskytte noget mere værdifuldt, end grundloven umiddelbart ville lægge op til. Set i et historisk perspektiv var det således statslig nødret, da Danmark under 2. Verdenskrig blev regeret ved hjælp af samarbejdspolitikken.

Statslig nødret som fortolkningsværktøj

- 25 -

Udøvelse af statslig nødret er vi ikke kommet til i forbindelse med covid-19-krisen. Dansk lovgivning er fortsat gældende, ligesom Folketinget ikke er opløst eller hjemsendt. Samtidig er man så meget på forkant med de sundhedstrusler, der er rettet mod Danmark, at statslig nødret som så ikke bør forventes at komme i anvendelse. Endelig er der ingen tegn på oprør blandt befolkningen i form af f.eks. strejker, demonstrationer, optøjer og lign., som kunne sætte folkestyret og Danmarks samt borgernes sikkerhed over styr.

Statslig nødret som fortolkningsværktøj i form af gennemført nødretsbetragtning er i forbindelse med covid-19-krisen set anvendt. Det skete, da ændringerne til epidemiloven blev fremlagt. Konkret drejede det sig om den foreslåede § 6:

»Det bemærkes i øvrigt, at det for så vidt angår grundlovens § 79, 3. pkt., hvorefter forsamlinger under åben himmel kan forbydes, når der af dem kan befrygtes fare for den offentlige fred, er almindeligt antaget i den forfatningsretlige litteratur, at der i tilfælde, hvor faren udgår fra udenforstående, kan nedlægges forbud mod en forsamling ud fra nødretsbetragtninger, jf. Poul Andersen, a. st., side 710, Peter Germer, a. st., side 417 med note 44, og Henrik Zahle, a. st., side 131. Der kan i den forbindelse også henvises til bemærkningerne til politilovens § 7, stk. 4 (Folketingstidende 2003/04, tillæg A, sp. 5922). Det må antages, at nødretsbetragtninger efter omstændighederne tillige vil kunne danne grundlag for konkrete forbud mod forsamlinger som følge af udbredt smittefare.« [53]

Konklusion

- 26 -

Ifølge dansk statsforfatningsret er der ikke hjemmel til indførelse af undtagelsestilstand; og derudover er der ikke tradition for indførelse af indgreb à la undtagelsestilstand. Således kan der i nyere tid alene henvises til situationen under 2. Verdenskrig; og alligevel kan der den dag i dag argumenteres for, at regeringen dengang anvendte statslig nødret for at beskytte danskerne mod yderligere overgreb ved den tyske besættelsesmagt andre end okkupationen i sig selv og de deraf umiddelbare følger.

I et forsøg på at komme covid-19-krisen til livs er der i Danmark indført ny lovgivning (kendt som hastelovene). Denne lovgivning kan af den enkelte borger føles ganske restriktiv; og det har været nævnt, at indgrebene har karakter af reel undtagelsestilstand - og når tanken gengives af bl.a. journalister og influencere, kan det være vanskeligt at se den juridiske virkelighed.

Der er ikke indført undtagelsestilstand i Danmark, og regeringen regerer ikke ved hjælp af undtagelsestilstandsværktøjer. I stedet kan man anføre, at regeringen i et vist omfang gør brug af statslig nødret. De nye lovgivningstiltag er begrænset af en såkaldt solnedgangsklausul, som er sat til at udløbe i 2021. Denne tidsbegrænsning er dog ikke at betragte som nogen form for foreløbig lovgivning, jf. grundlovens § 23, men derimod en reel tidsbegrænsning af lovgivning med et automatisk gældende ophørstidspunkt.

Selvom de nye lovgivningstiltag kan synes overvældende, er Danmarks love, af hvilke der p.t. findes 1.519, ikke sat ud af kraft, og det gælder også for lovgivningsproceduren.

Billedkreditering

- 27 -

Forsiden

Thomas Lekfeldt.

Side 1

Svend Åge Mortensen, Scanpix.

Side 11

Martin Sylvest, Ritzau Scanpix.

Side 14

Lars Nybøll.

Side 15

Dansk Sygeplejehistorisk Museum, Dansk Sygepleje Råd.

Side 22

Philip Davali.

[1]

<https://jyllands-posten.dk/politik/ECE12020935/noedlov-kan-aflyse-eksamener-paa-skoler-og-ungdomsuddannelser/>.

[2]

Sir William Smith, William Wayte, George Eden Marindin: "A Dictionary of Greek and Roman Antiquities, Vol. 1", John Murray, 1890.

[3]

<http://www.domstol.dk/om/Nyheder/oevrigenyheder/Pages/danmarks-domstole-vaerner-om-retssikkerheden.aspx>.

[4]

<https://www.domstol.dk/Aalborg/nyheder/ovrigenyheder/Pages/Nypraksisiforbindelsemedfristfor%C3%A6ngelseicivilesager.aspx>

.

[5]

http://denstoredanske.dk/Samfund_jura_og_politik/Jura/Romerret/romerret.

[6]

Simone Glanert og Fabien Girard: "Law's Hermeneutics: Other Investigations", Routledge, 2017.

[7]

https://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Constitution-du-4-octobre-1958#ancre1_3_1_12.

[8]

<https://france3-regions.francetvinfo.fr/auvergne-rhone-alpes/carte-coronavirus-covid-19-couvre-feu-votre-commune-est-elle-concernee-auvergne-rhone-alpes-1805468.html>.

[9]

http://www.stm.dk/_p_14932.html.

[10]

http://www.stm.dk/_p_14932.html.

[11]

http://www.stm.dk/_p_14938.html.

[12]

https://www.ft.dk/ripdf/samling/20191/lovforslag/l133/20191_l133_betaenkning.pdf.

[13]

<https://jv.dk/artikel/radikale-stemmer-imod-dobbeltstraffe-under-coronakrise>.

[14]

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=45902>.

[15]

<https://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/sundhedsstyrelsen-europa-er-det-nye-coronaepicenter/8045138>.

[16]

http://www.stm.dk/_p_14916.html.

[17]

Statsminister Mette Frederiksens tale den 11. marts 2020: <https://www.regeringen.dk/nyheder/2020/statsminister-mette-frederiksens-indledning-paa-pressemoeede-i-statsministeriet-om-corona-virus-den-11-marts-2020/>.

[18]

Information: "Faren ved undtagelsestilstand er, at den bliver normaltilstand. Men det sker næppe her, mener ekspert" (<https://www.information.dk/indland/2020/03/faren-ved-undtagelsestilstand-normaltilstand-sker-naeppe-mener-ekspert>).

[19]

Jyske Vestkysten: "Vi kører, hvor ingen før har været: Historisk er for lille et ord" (<https://jv.dk/artikel/vi-k%C3%B8rer-hvor-ingen-f%C3%B8r-har-v%C3%A6ret-historisk-er-for-lille-et-ord>).

[20]

Videnskab.dk: "Coronavirus: Alt om udviklingen, symptomer og behandling" (<https://videnskab.dk/coronavirus>).

[21]

Anne Sofie Allarps opslag på facebook.com den 21. marts 2020 kl. 1114.

[22]

Anne Sofie Allarps opslag på facebook.com den 26. marts 2020 kl. 1438.

[23]

https://www.legifrance.gouv.fr/Droit-francais/Constitution/Constitution-du-4-octobre-1958#ancre1_3_1_12.

[24]

<https://www.boe.es/legislacion/documentos/ConstitucionINGLES.pdf>.

[25]

<https://freiheitsrechte.org/corona-und-grundrechte/>.

[26]

http://www.stm.dk/_p_14926.html.

[27]

http://www.stm.dk/_p_14926.html.

[28]

<https://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/derfor-var-paludan-til-pressemoede/8053730>.

[29]

<https://perbraendgaard.dk/2020/03/18/rasmus-paludan-stiller-intelligent-spoergsmaal-til-statsministeren/>.

[30]

<https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/danmark-er-uden-undtagelsestilstand-ved-terror>.

[31]

<https://www.ft.dk/samling/20151/almdel/FOU/spm/58/1569939.pdf>.

[32]

<https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/danmark-er-uden-undtagelsestilstand-ved-terror>.

[33]

<https://www.ft.dk/samling/20151/almdel/FOU/spm/58/1569939.pdf>.

[34]

<https://www.ft.dk/samling/20151/almdel/fou/spm/58/svar/1287881/1581852.pdf>.

[35]

<https://www.ft.dk/samling/20061/spoergsmaal/s4004/svar/332918/372481.pdf>. Det stillede spørgsmål er ikke længere tilgængeligt i elektronisk form.

[36]

<https://www.ft.dk/samling/20061/spoergsmaal/s4005/svar/332923/372489.pdf>.

[37]

<https://www.ft.dk/samling/20061/spoergsmaal/s4004/svar/332918/372481.pdf>.

[38]

Lov nr. 138 af den 10. maj 1915 om foranstaltninger mod smitsomme sygdommes udbredelse (findes ikke i elektronisk form).

[39]

Karl-Erik Frandsen: "Kampen mod pesten. Karantænestationen på Saltholm 1709-1711", Frydenlund Academic, 2004.

[40]

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=70138>.

[41]

Asmus Leth Olsen og Frederik Hjorth: "Corona-epidemien: »Skal vi redde menneskeliv eller økonomien?«", Københavns Universitet, 2020 (<https://osf.io/d7cun/>).

[42]

<https://www.kriminalforsorgen.dk/straf/faengsel/afsoning-af-faengselsdom/besoeg-og-udgang/>.

[43]

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=207401>.

[44]

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=210247>.

[45]

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=213463>.

[46]

Johanna Mayer: "The Origin Of The Word 'Quarantine'", marts 2020.

[47]

<http://www5.kb.dk/e-mat/dod/130004832451.pdf>.

[48]

<https://videnskab.dk/kultur-samfund/juraprofessor-ikke-behov-aendre-grundloven>.

[49]

<https://jyllands-posten.dk/debat/kronik/article4895503.ece/>, hvor højesteretsdommer, professor, dr.jur. Jens Peter Christensen giver en særdeles overskuelig og kortfattet indføring i fortolkningsudfordringerne henset til bl.a. kongens - p.t. dronning Margrethes - symbolske og ceremonielle rolle i folkestyret.

[50]

Danmarkshistorien.dk: " Den gennemsete Grundlov, 28. juli 1866" (<https://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/den-gennemsete-grundlov-af-1866/>).

[51]

https://www.ft.dk/ripdf/samling/20191/lovforslag/l133/20191_l133_fremsaettelsestale.pdf.

[52]

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=2113>.

[53]

https://www.ft.dk/samling/20191/lovforslag/L133/som_fremsat.htm.

Forfatterne

Lars Bangert Struwe, ansvarshavende redaktør

Lars Bangert Struwe er ph.d. og generalsekretær i Atlantsammenslutningen. Lars Bangert Struwe har forud for sin ansættelse i Atlantsammenslutningen arbejdet med strategi og sikkerhedspolitik i bl.a. Forsvarsministeriet, Center for militære Studier og Forsvarskommandoen. Han har udgivet en større samling af faglitterært materiale, ligesom han er forfatter til Atlant Briefs.

Niels-Ole Mannerup

Niels-Ole Mannerup er sekretariatschef i Atlantsammenslutningen. Han er cand.jur. fra Københavns Universitet med operativ militærerfaring som officer fra international indsættelse i regi af EU, FN, Den forenede FN-kommando på Den koreanske Halvø samt diverse koalitionsstyrker. I Irak var han chef for den engelske hærs Provincial Civilian Military Operations Centre; i Sudan var han som kommandørkaptajn udsendt til United Nations Mission in Sudan som Force Legal Adviser og Special Adviser for den militære øverstkommanderende for FN-styrken. Har endvidere været tiknyttet Swedish Armed Forces International Training Centre i bl.a. militære operationer og humanitær folkeret.

Atlantsammenslutningen

Atlantsammenslutningen er en sikkerhedspolitisk tænketank, der med en forskningstilgang har til opgave at oplyse danskerne om sikkerheds-, forsvars- og udenrigspolitik.

Atlantsammenslutningen har i snart 70 år lagt stor vægt på det internationale samarbejde, det transatlantiske forhold og NATO.

Atlantsammenslutningen støttes af en årlig finanslovsbevilling via Udenrigsministeriet og Forsvarsministeriet.

*Atlantsammenslutningen
Roskildevej 28A
2000 Frederiksberg C
Tlf. 3059 1944
Mail: atlant@atlant.dk*

Læs mere på www.atlant.dk